

başında şehre göndermiş ve itaati sağlandıktan sonra zekâtı toplatmıştır (a.g.e., s. 369). Osmanlılar'ın Yemen'den ayrılmasının ardından Me'rib'i, daha önce Osmanlılar'a karşı yürütülen mücadelelere aktif bir şekilde katılmış olan Şerif Hüseyin b. Muhammed ele geçirdi (1050/1640) ve emîr unvanını alarak Me'rib'i bağımsız şekilde idare etti. Zamanla hâkimiyetini Cevf bölgesine de yayan Şerif Hüseyin ölümünden önce topraklarını dört oğlu arasında paylaştırdı ve Me'rib bunlardan Hâlid'in yönetiminde kaldı. 1932'de İmam Yahyâ Hamîdüddin el-Mütevekkil-Alellah'a bağlı Abdullah el-Vezîr kumandasındaki birlikler Me'rib'e girdiler ve Emîr Muhammed b. Abdurrahman'ı tahtından indirip Şerifler'in yönetimine son verdiler.

Me'rib 1962-1966 Yemen iç savaşında taraflar arasında birkaç defa el değiştirdi, ciddi bir şekilde hasar gördüğü, halkı civardaki yerleşim birimlerine göç ettiği için de nüfusu azalarak küçüldü. Günümüzde Yemen Cumhuriyeti'nin on sekiz idarî biriminden (muhafaza) birinin merkezi olduğu halde nüfusu 2000'i dahi bulmayan küçük bir yerleşim merkezi durumundadır. Yakınına bir havaalanı inşa edilen şehrin 135 km. kadar batısındaki başşehir San'a'ya ulaşımı yeni yapılan kara yoluyla sağlanmaktadır. 10 km. mesafeye 10.000 hektar alanı sulayabilecek şekil-

de yeni bir baraj inşa edilmiş ve eskiden olduğu gibi çevredeki ziraata elverişli alanlarda buğday, susam ve diğer tahıl ürünleriyle çeşitli sebze ve meyve üretimine başlanmıştır. Me'rib yakınlarında çıkarılan petrol, boru hattıyla Kızıldeniz sahiline kadar taşınmakta ve buradan ihraç edilmektedir. Yöredeki yer altı zenginlikleri arasında petrolden başka doğalgaz, gümüş ve kaya tuzu başta gelmektedir.

Me'rib çeşitli yönleriyle Yemen şairlerine ilham kaynağı olmuş ve bu şiirler çeşitli kaynaklarda yer almıştır. Abduh Osman ve Abdülazîz el-Mekâlîh *Me'rib yetekellemü* adlı eserde (Taiz 1971) bu şiirleri bir araya toplamışlardır. Bölgede XIX. yüzyıl sonlarında Th. J. Arnaud, J. Halevy ve özellikle Eduard Glaser ile XX. yüzyılda San'a Alman Arkeoloji Enstitüsü tarafından yapılan araştırmalar şehrin tarihinin aydınlatılması bakımından oldukça önem taşımaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

Ebû Dâvûd, "İmâre", 36; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, V, 523-524; Belâzûrî, *Fütûh* (Fayda), s. 105; İbn Hurdâzbih, *el-Mesâlik ve'l-memâlik*, s. 138; Taberî, *Târîh* (Ebû'l-Fazl), III, 228, 318; İbn Rûste, *el-A'lâku'n-nefise*, s. 63, 113-115; Mes'ûdî, *Mürûcû'z-zehab* (Abdülhamîd), II, 180, 183-192; a.mlf., *el-Tenbih*, s. 202, 249; Hemdânî, *Şifâtü Cezîretü'l-Arab* (nşr. Muhammed b. Ali el-Ekva' el-Hivâlî), Riyad 1397/1977, s. 220-221, 359, 362, ayrıca bk. tür.yer.; a.mlf., *el-İklîl* (nşr. Anistâs el-Kermelî), Bağdad 1931, VIII, 52-53, 55-57, 60, 63, ayrıca bk. tür.yer.; Makdisî, *Ahşenü't-tekâsim*, s. 89; Ebû Ubeyd el-Bekrî, *Mu'cemü me'sta'cem* (nşr. F. Wüstenfeld), Göttingen - Paris 1877 → (nşr. Fuat Sezgin), Frankfurt 1994, II, 501-502; Şerif el-İdrîsî, *Nüzhetü'l-müşâtâk*, Beyrut 1409/1989, I, 153; Sem'ânî, *el-Ensâb*, XII, 17-18; Yâkût, *Mu'cemü'l-büldân* (Cündî), V, 41-45; İbnü'l-Mücvir, *Şifâtü bilâdi'l-Yemen ve Mekke ve ba'zî'l-Hicâz: Târîhu'l-müstebşir* (nşr. O. Löfgren), Leiden 1951, s. 195-199; İbn Hacer, *el-İşâbe*, I, 17-18; Himyerî, *er-Ravzü'l-mî'târ*, s. 515-516; Yahyâ b. Hüseyin es-San'ânî, *Gâyetü'l-emânî fi ahbâri'l-kuṭri'l-Yemânî* (nşr. Saîd Abdülfettâh Âşûr), Kahire 1388/1968, s. 243-244, 369; W. H. Ingrams, *The Yemen: Imams, Rulers and Revolutions*, London 1963; Cevâd Ali, *el-Mufaṣṣal*, II, 343-347; Muhammed b. Ahmed el-Hacerî, *Mecmû'u būldânî'l-Yemen ve kabâ'ilihâ* (nşr. İsmâil b. Ali el-Ekva'), San'a 1404/1984, III-IV, 683-687; Adnân Tersîsî, *Bilâdü Sebe' ve haḍârâtü'l-Arabî'l-ûlâ*, Beyrut 1410/1990, s. 112-124; Yûsuf Muhammed Abdullah, "Mârib", *el-Mevsû'atü'l-Yemeniyye*, Beyrut 1412/1992, II, 805-808; a.mlf., "Seddü Me'rib ve'l-karârü't-târîhî bi-î'âdeti binâ'ihî", *el-İklîl*, III/1, San'a 1985, s. 19-39; İbrâhim Ahmed el-Makhaffî, *Mu'cemü'l-büldân ve'l-kabâ'ilü'l-Yemeniyye*, San'a 1422/2002, II, 1385-1387; M. Schneider, "Remarques au sujet des inscriptions arabes de Mârib", *JA*, CCLXXVIII (1990), s. 31-43; Adolf Grohmann, "Mârib", *JA*, VII, 322-340; W. W. Müller, "Mârib", *EP* (Ing.), VI, 559-567.

CASİM AVCI

MERİÇ

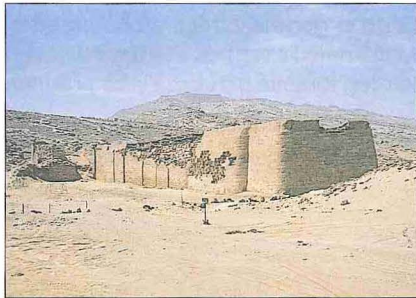
Bulgaristan'ın iç kesimlerinden doğup Türkiye-Yunanistan sınırından Ege denizine ulaşan akarsu.

Meriç adı Bulgarca Maritsa'dan gelmektedir. İdrîsî de Grekler'in Hebros (bugün Evros) dedikleri akarsudan "nehru Mârisu" diye bahseder (*Nüzhetü'l-müşâtâk*, II, 796); ancak haritasında onu "nehru Ahilu" olarak gösterir (Miller, II, 122, 126).

Rodop dağlarının kuzeybatı kesimindeki Rila dağının Musallâ tepesinden doğan Meriç Balkan yarımadasının en büyük akarsuyudur (490 km.). Balkan ve Rodop dağları arasındaki batı-doğu doğrultulu tektonik kırıkları (fay hattı) izleyerek ilerleyen nehir Seymenli'den sonra güneydoğuya yönelir ve Cısr-i Mustafa Paşa ile (Svilengrad) Kapıkule arasında Yunanistan - Bulgaristan, Edirne civarında Arda ve Tunca ile birleşip kuzey-güney yönünde ilerleyerek Türkiye-Yunanistan sınırını teşkil eder; ancak Karaağaç kesimi Meriç yatağının batısında bulunmasına rağmen Lozan Antlaşması uyarınca Türkiye sınırları içinde kalmıştır. İpsala'nın kuzeyinde sol tarafından Ergene çayını da alan Meriç, İpsala hizalarından itibaren yatak eğimi çok azaldığı için yavaş bir akımla ve bunun sonucu olarak çevresinde bataklıklar meydana getirip deltasını yayarak Ege denizine ulaşır; denize ulaşmadan önce Çatal mevkiinde doğudaki sınırı izleyen batıdaki Yunanistan topraklarına yönelen iki kola ayrılır. Geniş bir saha kaplayan ve yarısı Türkiye'de, yarısı Yunanistan'da bulunan Meriç deltası, bugün denizden içeride yer alan Enez'in yakın çağlara kadar bir liman şehri oluşunun da ortaya koyduğu gibi jeolojik açıdan çok genç bir deltadır. Düzensiz bir rejim gösteren nehrin suları mayıs ayında kabarrır, temmuz ve ağustos aylarında en düşük seviyeye iner. Bu ortalama durumun dışında kışın kar yağışının fazla, yağmurların da sağanak şeklinde olması halinde taşkınlar görülür. Meselâ 27 Ocak – 5 Şubat 1947 tarihleri arasında Edirne'nin Yıldırım, İmaret ve Saraçhane gibi alçakta bulunan semtleri, 18 Ocak 1958'de İpsala ovasında geniş bir çeltik üretim alanı sular altında kalmıştı.

Meriç'in tarihteki önemi kendisinin ve kollarının ana yollara güzergâh teşkil etmesinden gelmektedir. Osmanlı döneminin Rumeli'deki ünlü "orta yol"u Edirne'den ötede Meriç vadisini izliyor, daha ötede Morava vadisini boydan boya geçerek

Eski Me'rib'den baraj kalıntılarıyla, Me'rib yakınlarındaki Arsu Belkis kalıntıları

başşehir İstanbul'u Avrupa'nın başlıca merkezlerine bağlıyordu. Karayolları vadinin tabii koridorlarını takip ederken nehrin kendisi de özellikle Edirne'nin güneyinde kalan kesimiyle Eskiçağ'da Ege denizi kıyısında kurulan Enez'e (Ainos) kadar yoğun bir nehir taşımacılığına sahne oluyordu. Enez bütün Doğu Trakya'nın en önemli liman şehriydi ve bunu her şeyden önce Meriç nehrine borçluydu. Çünkü Karadeniz kıyısında Miletoslu Grekler'in kurduğu Odessos kolonisinden güneye ilerleyen ticaret yolu yukarı Meriç vadisine ulaştıktan sonra ya nehri takip eden karayolundan ya da belli bir kesimden itibaren teknelerin seyrettiği nehrin üzerinden Ege denizine ulaşıyordu. Eskiçağ'da kısalığından dolayı Karadeniz'i Ege'ye bağlamak açısından Boğazlar yoluna tercih edilen Meriç su yolunun Ortaçağ'da da kullanıldığına dair bazı bilgiler bulunmaktadır; meselâ Aydınolu Umur Bey, 1343 yılında savaş gemilerini Meriç üzerinden Dimetoka'ya çıkarmayı başarmıştı (Enverî, s. 95, 101, 103, 109). Meriç çevresi Osmanlı topraklarına katıldıktan sonra ise bu nehir üzerindeki gemicilik teşvik edilmiştir. Dimetoka'nın Sülemiş ve Sofularmehmedi adlı köyleri, Meriç üzerinde gemicilik yapmak için Yıldırım Bayezid'den "ahkâm-ı şerife" almıştı ve bu hizmetlerine karşılık avârız vergisinden muaf tutuldukları gibi Yıldırım Bayezid vakfında da payları vardı (Gökbilgin, s. 181-182). Pîrî Reis'in *Kitâb-ı Bahriyyesi*'nden edinilen bilgilere göre XV ve XVI. yüzyıllarda Enez'de Meriç sayesinde gelişen ticarî faaliyetin devam ettiği anlaşılmaktadır. Aynı şekilde Evliya Çelebi'den XVII ve Şemseddin Sâmî'den XIX. yüzyıla kadar Meriç'in su yolu olarak kullanılmaya devam ettiği öğrenilmektedir. Bu dönemlerde 300'den fazla küçük çaptaki gemi Meriç üzerinden Edirne'ye kadar gidip geliyor ve Trakya'nın tahıl ürünleri Edirne'den Enez'e kadar Meriç yolu, Enez'den İstanbul'a kadar da deniz yolu ile taşınıyordu.

Meriç havzası tarih boyunca bir nüfus toplanma alanı olmuş ve Enez'den başka nehrin kıyılarında ya da çok yakınında kurulan Tatarpazarcığı, Filibe, Dimetoka gibi şehirler Meriç su yolu ticarî faaliyeti sayesinde gelişmiştir. Kuruluş yerinin seçiminde Meriç ve kollarının etken olduğu en önemli şehir Edirne'dir. Edirne, Tunca'nın Meriç'e kavuşmadan önce çizdiği yarım daire şekilli bir yayın içinde kurulmuş ve bu yay şeklindeki nehir mecrası tabii bir savunma hendeği görevi yap-

mıştır. Ayrıca Tunca ve Arda'nın Edirne önlerinde Meriç'e kavuşması bu üç vadiyi izleyen yolların da bu mevkide birleşmesini sağlamış, böylece şehri yolların önünde düğümlendiği bir merkez durumuna getirmiştir. Tabii olarak Meriç Tunca ile birlikte Edirne'nin mimarisini de etkilemiş ve âdeta buraya köprüler şehri dedirtecek kadar çok sayıda köprü yapılmasına yol açmıştır. Meriç ve kolları, bazı şehirlerin kuruluşuna ve gelişmesine sebep olduğu gibi bunlardan bazılarının üzerindeki tarihî değeri yüksek köprüler vasıtasıyla isimlerini de etkilemiştir. Meselâ Bulgaristan'ın Svilengrad şehri Osmanlı dönemindeki adını Meriç üzerine yapılan Cısr-i Mustafa Paşa'dan, yine aynı şekilde Cısr-i Ergene de hem Osmanlı dönemindeki hem bugünkü adını (Uzunköprü) Ergene üzerine yapılan 174 kemerli Osmanlı köprüsünden almıştır.

Meriç ve kollarının çevrelerindeki topraklar bu nehirlerin etkisiyle bölgenin en verimli tarım arazileri haline gelmiştir. Meriç vadisinin Bulgaristan ortalarındaki batı-doğu doğrultulu kesimi, Balkan dağları vasıtasıyla kuzeyin soğuk baskınlarından da korunduğu için ülkenin tarımsal ürünlerinin en bol olduğu kesimidir (hububat, tütün, pamuk, pirinç, çeşitli meyveler, üzüm bağları...). Arda'nın çevresindeki topraklar ise en önemli tütün üretim alanlarıdır. Meriç vadisinin Türkiye'deki bölümünde de yine tarımsal çeşitlilik söz konusudur (şeker pancarı, sebze, yonca, ayçiçeği, kavun, karpuz). Vadinin İpsala civarındaki kesimi pirinç üretiminde önemli bir yere sahiptir. Günümüzdeki baldo gibi yeni tip pirinçler tanımından önce 1950 ve 1960'lı yılların ünlü "Kulaklı" pirinçlerinin başlıca yetiştirme alanı bu topraklardı. Meriç ve kollarında yapılan balıkçılık da her üç ülkenin ekonomisine önemli katkılarda bulunmaktadır. Meriç deltasındaki Gala gölü Türkiye'nin daha çok dış ticaretine konu olan yılın balığının üretim alanıdır.

Balkanlar'ın elden çıkmasından sonra yapılan bütün sınır anlaşmalarında Meriç adı muhakkak gündeme gelmiştir. 6 Eylül 1915'te Sofya'da imzalanan Osmanlı-Bulgar Antlaşması'nda Meriç'in sol kıyısındaki 2 km. genişliğinde bir şeridin Bulgaristan'a verilmesi (Enez Osmanlı topraklarında kalmak üzere) kararlaştırılmıştır. Mudanya Mütarekesi (11 Ekim 1922) görüşmeleri sırasında Yunanlılar'ın hangi çizginin gerisine çekileceği tartışılırken "Meriç'in batısına dek" gibi muğlak bir ifade kullanılmış ve sınırın tesbiti için nehrin

neresinin esas alınacağı ancak Lozan Antlaşması'nda (24 Temmuz 1923) kesinlik kazanmıştır. Fakat sonuca ulaşınca kadar Batılılar'ın Meriç'in sol kıyısının sınır kabul edilmesinde direnmeleri sorun yaratmıştır. Sol kıyının sınır çizgisi kabul edilmesi halinde Meriç ırmağı tamamıyla Yunanistan'a ait oluyordu; bu takdirde Türkiye'nin nehirden herhangi bir şekilde faydalanması mümkün değildi. İsmet Paşa (İnönü), "Çağırın devletler" dışişleri bakanlarına gönderdiği 8 Mart 1923 tarihli mektubunda Meriç'in sol kıyısının değil "talveg hattı"nın (vadinin en derin noktalarını birleştiren çizgi) sınır olmasını istedi. Türkiye'nin bu isteği uzun süren görüşmeler sonucunda benimsendi ve talveg hattının batısında kalan Karaağaç kesimi de on beş sayılı protokol ile Türkiye'ye bırakıldı. Burada dikkat çeken bir nokta, sol kıyı-talveg hattı konusunun uzun tartışmalara sebep olmasına karşılık nehrin denize dökülmeden önce Çatal mevkiinde ayrıldığı iki koldan hangisinin sınıra esas teşkil edeceği hususunun hiç tartışılmamasıdır. Batı kolunun varlığı hiç dile getirilmeden (veya bilinmeden) doğrudan doğruya doğu kolunun sınır kabul edilmesi şaşırtıcıdır. O toplantıda eğer batı kolunun varlığı bilinse ya da görüşülüp bu kol sınır kabul edilseydi Türkiye 75 km² civarında fazla bir araziye ve bu arada bazı delta göllerine (Nimfos gölü gibi) sahip olacaktı. Sonraları Meriç'in yatak değiştirmeleriyle ilgili bazı sorunlar ortaya çıkmış ve bunlar 19 Ocak 1963 ve 7 Aralık 1971 (yürürlüğe girmesi 29 Mart 1979) tarihlerinde imzalanan protokollerle çözümlenmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

- BA, Cevdet-Nâfia, nr. 696, 2190; Şerif el-İdrîsî, *Nüzhetü'l-müstak*, Beyrut 1409/1989, II, 796; Pîrî Reis, *Kitâb-ı Bahriye*, İstanbul 1935, s. 98; Evliya Çelebi, *Seyahatnâme*, III, 1420-1421; Enverî, *Düstûrnâme* (Mélîkoff), s. 95, 101, 103, 109; Ahmed Vâsîf, *Mehâsinü'l-âsâr*, İÜ Ktp., TY, nr. 6013, vr. 272^a; K. Miller, *Mappae Arabicae: Arabische Welt-und Länderkarten*, Stuttgart 1927 → (ed. Fuat Sezgin), Frankfurt 1994, II, 122, 126; Nahid Sırrı, *Bir Edirne Seyahatnamesi*, Ankara 1941, s. 11, 12, 16, 20; Gökbilgin, *Edirne ve Paşa Livâsı*, s. 12, 18, 181-182, 216, 242, 282, 294, 393, 501; Nihat Erim, *Devletlerarası Hukuku ve Siyasî Tarih Metinleri*, Ankara 1953, I, 459, 460-461; Ahmet Ardel, "Le delta du Meriç et la région côtières des environs d'Enez", *Inqua International Association on Quaternary Research VIth Congress*, Warsaw 1961, s. 176; a.mlf., "Marmara Bölgesinde Coğrafi Müşahedeler", *İÜ Coğrafya Enstitüsü Dergisi*, sy. 7, İstanbul 1956, s. 13, 14, 15; a.mlf., "Keşan-Enez Bölgesinde Coğrafi Müşahedeler", a.e., sy. 10 (1959), s. 140-141, 142-143; a.mlf., "Edirne ile İpsala Arasında Meriç Vadisi, Taban

ve Vadinin Batı Tarafında Kalan Kenar Bölgesi", a.e., sy. 11 (1960), s. 118-121; Besim Dar-kot, "Edirne (Coğrafi Giriş)", *Edirne: Edirne'nin 600. Fetih Yıldönümü Armağan Kitabı*, Ankara 1965, s. 3; a.mlf. – Metin Tuncel, *Marmara Bölgesi Coğrafyası*, İstanbul 1981, s. 2, 39, 45, 60, 76, 98, 108, 110-111; *Lozan Barış Konferansı: Tutanaklar Belgeler* (trc. Seha L. Meray), Ankara 1969-72, I/1, s. 20, 25, 26, 33, 34, 44, 45, 46, 48, 52, 91, 181; I/2, s. 54; IV/1, s. 22, 29; Kemal Göçmen, *Aşağı Meriç Vadisi Taşkın Ovası ve Deltasının Alüvyal Jeomorfolojisi*, İstanbul 1976, tür.yer.; a.mlf., "Enez Limanı'nın Değişen Öneminde Meriç Deltasının Etkileri", *GDAAD*, sy. 2-3 (1974), s. 253-266; Yusuf Hikmet Bayur, *Türk İnkılabı Tarihi*, Ankara 1983, III/2, s. 478-480; İsmail Soysal, *Türkiye'nin Siyasal Andlaşmaları: 1920-1945*, Ankara 1983, I, 61, 73, 154; Afif Erzen, "Enez (Ainos) Araştırmaları", *GDAAD*, sy. 1 (1972), s. 235, 236, 237; Acun Kurter, "Meriç Nehrinin Akım Özellikleri", a.e., sy. 4-5 (1976), s. 285-294; Kâ-mûsû'l-a'lâm, VI, 4270; S. Soucek, "Meriç", *EF* (Fr.), VI, 1014-1015; Abdullah Uçman, "Edirne Üzerine", *İl İl Büyük Türkiye Ansiklopedisi*, İstanbul, ts., I, 352; Şerafettin Turan, "Lozan Antlaşması", *DİA*, XXVII, 216.

METİN TUNCEL

MERİÇ, Cemil (1916-1987)

Fikir adamı ve edebiyatçı.

Balkan savaşları sırasında 1912'de Meriç nehri yakınlarındaki Dimetoka'dan Antakya'ya göç eden bir ailenin çocuğu olarak Reyhaniye (şimdi Reyhanlı) ilçesinde doğdu (12 Aralık 1916). Tam adı Hüseyin Cemil'dir. Banka müdür-lüğünde yazmış olan babası hâkim Mahmud Niyazi Bey'in görevi münasebetiyle yedi yaşına kadar Antakya'da kaldı. 1923'te Reyhaniye Rüşdiyesi'nde başladığı eğitimine 1928'de Antakya Sultânîsi'nde (Lycée d'Antioche) devam etti. 1935'te li-seyi bitirmesi gerekirken Fransız mandası altındaki Antakya'da o yıl liseler on bir yıldan on iki yıla çıkarıldığı için mezun ola-madı. Milliyetçi eğilimlerinin ağır bastığı

lise son sınıfta hocalarına yönelttiği eleş-tirileri yüzünden bitirme imtihanlarına on beş gün kala okulu terketmek zorun-da kaldı. 1936'da İstanbul'a gitti ve on ikinci sınıfa Pertevniyal Lisesi'nde devam etti. Bu sırada Nazım Hikmet ve Kerim Sadi başta olmak üzere dönemin solcu aydınlarıyla tanıştı.

Geçim sıkıntısı yüzünden 1936 Mayısın-da Antakya'ya döndü ve lise öğrenimini Fransız liselerine özgü programı uygula-yan Antakya Sultânîsi'nde tamamladı. Dokuz ay kadar İskenderun'a bağlı bir köy okulunda öğretmenlik yaptıktan sonra İskenderun Tercüme Bürosu'nda başkan yardımcısı oldu. Kısa sürelerle Nahiye mü-dürlüğü, Türk Hava Kurumu'nda sekre-terlik ve belediyede kâtiplik gibi görevler-de bulundu. Nisan 1939'da göz altına alı-narak Antakya'ya götürüldü. 1938'de ku-rulan ve 1939'da Türkiye'ye iltihak eden bağımsız Hatay hükümetini devirmekle suçlandı; idam talebiyle yargılandı, ancak beraat etti.

1940'ta tekrar İstanbul'a gitti ve iki yıl Yabancı Diller Yüksek Okulu'na devam ederek 1942 Haziranında mezun oldu. Fransızca öğretmeni olarak tayin edildiği Elazığ Lisesi'nde iki yılı aşkın bir süre gö-rev yaptıysa da özel hayatında ve işindeki çeşitli sıkıntılar yüzünden İstanbul'a dön-mek zorunda kaldı (1945). Aralık 1946'da İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakülte-si'nde Fransızca okutmanı oldu. 1974'te emekli oluncaya kadar bu görevini sürdür-dü. Bu arada Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü'ne doktora öğrencisi olarak kay-doldu (1951), Işık Lisesi'nde Fransızca ho-calığı yaptı (1952-1954) ve Edebiyat Fakül-tesi Sosyoloji Bölümü'nde dersler verdi.

Küçüklüğünden beri problemlili olan görme duyusunun giderek zayıflaması üzerine 1954'te birkaç başarısız göz ameliyatı geçirdi. 1955'te gittiği Paris'te Quinze-Vingts Hastahanesi'nde geçirdiği bir dizi ameliyat da başarısızlıkla sonuçla-nınca hayatının geri kalan kısmını gözleri-ni kaybetmiş olarak sürdürdü. Fikir hayatı ailesi, dostları ve sevenlerinin okuma ve söylediklerini dikte etme konusundaki yardımlarıyla devam etti. 1984'te beyin kanaması ve ona bağlı olarak felç geçirdi; ağır bir hastalık döneminin ardından 13 Haziran 1987'de İstanbul'da öldü ve Ka-racaahmet Mezarlığı'na defnedildi.

İçine kapalı bir çocukluk dönemi geçi-ren Cemil Meriç'in kitapların dünyasına yönelmesi erken yaşlarda olmuştur. An-takya'da çıkan *Yeni Gün* gazetesindeki "Geç Kalmış Bir Muhasebe" başlıklı yazı-

siyla (23 Eylül 1933) yayın hayatına atıl-mış, Tarık Mümtaz'ın (Göztepe) çıkardığı *Karagöz*'de yazıları ve "Fırsat Yoksulu" mahlasıyla şiirleri yayımlanmıştır. İstan-bul'a geldikten sonra "Honoré de Balzac" başlıklı ilk yazısı *İnsan* dergisinde neşre-dilmiş (1941), *Ayın Bibliyografyası* der-gisinde tercüme tenkitleri yapmış (1942-1943), başında uzun bir Balzac inceleme-sinin de yer aldığı *Altın Gözlü Kız* çevi-risi yayımlanan ilk eseri olmuştur (1943). 1944-1947 yılları arasında *Yurt ve Dün-ya*, *Yücel, Gün, Amaç* dergilerinde ter-cüme tenkitleri, Fransız edebiyat ve dü-şüncesi üzerine incelemeler neşretmiş, Balzac çevirilerini de sürdürmüştür. Ma-arif Vekâleti'nden tercüme teklifleri al-mış, yarım kalan *Emile* (J. J. Rousseau) çevirisinin ardından *Hernani* (V. Hugo) çevirisi "klasikler" dizisi arasında çıkmış-tır (1956). 1955 yılında günlük tutmaya ve "Quinze-Vingts Geceleri" adlı bir roman yazmaya başlamışsa da devam etmemiş-tir. Aralıkla yirmi yıl sürdüreceği gün-lüklere (jurnal) ise 1963'te başlayacaktır. 1960-1964 yıllarında mesaisinin nere-deyse tamamını Hint edebiyatına ver-miştir.

1953'ten sonra ara verdiği yazılarına *Dönem* ve *Çığır* dergilerinde yeniden başlayan Cemil Meriç (1965) bir yandan tercüme çalışmalarına devam ederken bir yandan da *Yeni İnsan* ve *Hisar* der-gilerinde yazılarını sürdürür; bu arada *Saint-Simon İlk Sosyolog - İlk Sosya-list* kitabı neşredilir (1967). Emekli olduk-tan sonraki on yıllık süre içinde kendisini daha geniş okuyucu kesimlerine tanıta-cak olan olgunluk dönemi eserleri *Bu Ül-ke*'yle (1974) başlamak üzere yayımlanır. *Türk Edebiyatı*, *Kubbealtı Akademi Mecmuası*, *Pınar*, *Köprü*, *Gerçek*, *Ha-reket*, *Millî Eğitim* ve *Kültür* gibi dergi-lere, *Orta Doğu*, *Yeni Devir* gazeteleri-ne yazılar, *Tanzimat'tan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi* ve *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*'ne mad-deler yazar. Türkiye Millî Kültür Vakfı (1974, 1980), Türkiye Yazarlar Birliği (1981), Kayseri Sanatçılar Derneği (1982) gibi kuruluşlar tarafından kendisine fi-kir ve inceleme dallarında ödül verilen Cemil Meriç'in Üsküdar Belediyesi'nin aç-tığı kültür merkezine de adı konmuştur (2004).

Cemil Meriç'in arayışlarla geçen fikir hayatı kendi yaptığı bir tasnife göre şu dönemlere ayrılır: 1917-1925: Koyu müs-lümanlık devri. 1925-1936: Şoven milli-yetçilik devri (Meriç soyadından önce bir

Cemil Meriç